

Посилання

1. Амирьянц Г. «Чайки» Ивенса / Г. Амирьянц // *Авиация и космонавтика*. – 1990. – № 3. – С. 32–34; № 4. – С. 36–38.
2. Был ли счастлив Королёв. Беседы с академиком Б.Е. Чергогом [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ccsr-revival.blogspot.ru/2012/01/blog-post_31.html.
3. В Копейске жил конструктор ракетносителя «Протон», который разработал и «режущее кольцо» для угольных комбайнов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kr-gaxeta.ru/articles/72/9939/html>.
4. Ивенсен Павел Альбертович (1908–1999), конструктор. Воспоминания о ГУЛАГе и их авторы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sakharov-center.ru/asfcd/auth/?i=1705&t=author>.
5. Ивенсен Павел Альбертович (по материалам встречи 28.04.92 г.) // *Научовий архів ПМАК, фонд В.М.Челомея*.
6. Ивенсен П.А. Я не мог не конструировать... / П.А. Ивенсен // *София. – Уфа: Здравоохранение Башкортостана*, 2007. – Вып. 2. – С. 88–93; [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://delo.teolog.ru/deloN10208>.
7. Из Копейска – в космос! [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mv74.ru/blog/archives/iz-kopejska-v-kosmos>.
8. Космический мемориал: П.А. Ивенсен [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sm.evg-rumjantsev.ru/des2/ivensen.html>.
9. Космонавтика. Страсти по «Протону» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vbega.ru/book/e4e9ed.html>.
10. Крейн З.А. Рождение музея. – М.: Советская Россия, 1969. – С. 24–35, 69, 71–80.
11. Ракета-носитель «Протон» вывела на орбиту три спутника «Глонасс-М» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nmmn.by/news/2914.html>.
12. Яковенко М. Подземные, земные и небесные творения Ивенса / М. Яковенко // *Наука и жизнь*. – 1991. – № 9. – С. 20–27.

Пистоленко И.А. Из истории нескольких экспонатов Полтавского музея авиации и космонавтики: фонд конструктора П.А. Ивенса

В статье показано значение переданных изобретателем П. Ивенсом в Полтавский музей авиации и космонавтики материалов, которые являются ценными источниками информации о развитии некоторых аспектов техники XX в. и позволили сформировать оригинальный музейный фонд. С их помощью также освещается вклад конструктора в прогресс техники этого периода и его сотрудничество с О. Антоновым, С. Королевым, В. Челомеем и другими конструкторами, учеными, которые своей учебной, рабочей или другим образом связаны с Украиной, в том числе с Полтавиной.

Ключевые слова: музейный фонд, источник информации, развитие техники, Украина, Полтавина.

Pistolenco I.O. From history of a few exhibits of the Poltava air and space museum: fund of designer P.A. Ivensen

The value of materials which were passed by inventor P. Ivensen in the Poltava air and space museum is showed in a lecture. They are a valuable information generator about development of some aspects of technique of the 20-th century and allowed to form an original museum fund. They also help to light up the designer's contribution to progress of technique of this period and his collaboration with O. Antonov, S. Korolev, V. Chelomey and other designers, scientists which by studies, by work or other related to Ukraine, to Poltava region including.

Key words: museum fund, information generator, development of technique, Ukraine, Poltava region.

19.02.2015 р.

УДК 94(477):069.51:(093)

О.О. Бадуліна

АДРЕСА – ПОШТА ПОЛЬОВА

У статті розглядаються фронтові листи з фондової колекції Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі, написані нашими земляками – учасниками Другої світової війни.

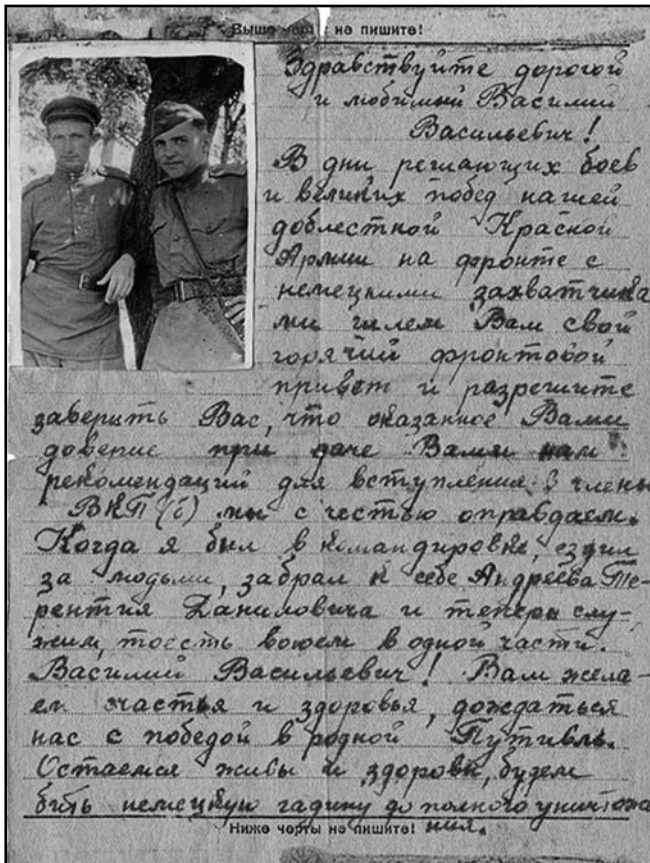
Ключові слова: Друга світова війна, поштові картки, поштові листи, польова пошта.

Сім десятиліть минуло з тієї пори, коли замовкли останні постріли гармат Другої світової війни. Проте ми не повинні забувати про наших співвітчизників, тих, хто став на захист рідної землі.

Листи з воєнного лихоліття – це хвилюючі документи-свідчення, які доносять до нас солдатські думки, розповіді про фронтові будні, їх почуття та сподівання. Пожовтілі, зачитані до дірок на згинах, звичайні паперові солдатські трикутники, забруднені конверти чи поштові картки – «свідки» неблаганно жорстокого часу. І, незважаючи на це, вони випромінюють тепло і щирість. Про що писали в цих листах? Писали про найголовніше – про піклування та любов до рідних, про ненависть до ворога і велику віру в швидку перемогу над агресором. У листах – біль та сльози минулого, прикrostі розлуки і кров війни, сумування за рідною домівкою.

Варто зазначити, що опису військових баталій в листах немає. Можливо, що в ті короткі часи відпочинку людина хотіла думати про життя поза війною, а може й тому, що під кожним листом стоїть помітка: «Просмотрено. Военная цензура...». Так, зайвого писати бійцям не дозволялося. У листах йдеться тільки про особисте і те, що не протирічить радянським догмам. Разом із тим держава дбала про підняття бойового духу воїнів, друкуючи поштові картки з патріотичними, сповненими оптимізму, гаслами та висловлюваннями. І, звичайно, на таких листах красувалося зображення «горячо любимого вождя и учителя товарища Сталина» та цитати з його «історичних» промов.

У фондах Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі зберігаються фронтові листи, написані на поштових картках, що супроводжуються наступними написами (тут і надалі текст подається мовою оригіналу): «...Истекиий год показал, что Красная Армия также хорошо может наступать летом, как и зимой»; «Смерть немецким оккупантам!»; «Мы можем и должны очистить советскую землю от гитлеровской нечисти»; «Победа над лютым врагом близка! Чтоб светлые дни настали, вперед! – говорит нам родная страна. Вперед! – приказал нам Сталин!») та інші. Проте, найчастіше це листи-трикутники, написані хімічним олівцем на звичайному зошитовому аркуші, інколи –

Лист В.А. Киреева, адресований В.В. Масленнікову

на підручних матеріалах (бланках, етикетках тощо).

Окрему групу складають листи фронтовиків патріотичного змісту, адже багато радянських людей сприймали ідеали комунізму, щиро вірили у їх непереможність та прагнули поповнити лави партії більшовиків, про що й писали своїм рідним та близьким. Так у листі В.А. Киреева, адресованому путивлянину Василю Васильовичу Масленнікову, читаємо: «Здравствуйте, дорогой и любимый Василий Васильевич! В дни решающих боев и великих побед нашей доблестной Красной Армии на фронте с немецкими захватчиками шлем Вам свой горячий фронтовой привет, и разрешите заверить Вас, что оказанное Вами доверие при даче Вами нам рекомендаций для вступления в члены ВКП(б) мы с честью оправдаем. Когда я был в командировке, ездил за людьми, забрал к себе Андреева Терентия Даниловича и теперь служим, то есть воюем, в одной части. Василий Васильевич! Вам желаем счастья и здоровья, дождатся с победой в родной Путивль. Остаемся живы и здоровы, будем бить немецкую гадину до полного уничтожения. С уважением к Вам Ваши земляки Киреев В.А. и Андреев Т.Д. 4.7.44 г. Киреев.» [1].

Майже всі фронтові листи починаються зі звернення до рідних та близьких: «Люба матусю», «Мої рідні», «Дорогі мої діти», «Кохана»... Так В.І. Ковш, уродженець с. Соснівка Шалигинського району, звертаючись у листах до дружини

Лист В.І. Ковша до дружини Марії Стефанівни

Марії Стефанівни, пише наступне: «10.1.1944 г. Здравствуй, милая Маруся, здравствуйте, дорогие Стася, Юрочка, здравствуйте, папаша и мамаша!!! Маруся, вчера вечером закончил трудный пеший переход, длившийся несколько дней. Несмотря на военную закалку, за прошедшее время усталость чувствовалась крепко. Не успев передохнуть, я спросил: мне письма есть? Сказали – есть. Радость пробежала по телу. Это твое письмо от 7.1.44 г., только маленькое оно. Зато я прочел подряд три раза. В этом письме главное место отведено встрече с Володей. Эта встреча радует и меня. Володя хороший товарищ. Очень хорошо, что он большим начальником. Удивлен все же, что Володя не в наших рядах. Вероятно, на мою долю выпало воевать и за него и за других... Будь здорова. Крепко целую тебя, деток и родных папашу и мамашу» [2].

«16.3.44 г. Дорогие мои! Как у вас с погодой? С 14 февраля настало резкое похолодание. Подул холодный северный ветер. 15 и 16 сильный порывистый ветер, пошел снег, сильно метет. Замерзшие капли дождя (крупя), невыносимо. Больно режет лицо. Идти невозможно. Сегодня утром как-будто тише стало. Дороги перемело. Настала вторая, более суровая, зима. Как там сыночки? Очевидно, сидят и выглядят в окошечко, как бушует непогода. Как только стихнет, будут просить: «Мама, давай лыжи, санки». А у меня, как раз, есть хорошие лыжи.

Лист В. Георгієвської до Т. Лелюшкіної

Вот бы им дать! Ну, будьте здоровы. Целую. Маруся! Как ты будешь идти в эту погоду. Смотри, не задерживайся до ночи. По-теплей одевайся. Ночью с двумя товарищами сбились с дороги. К счастью вскоре повернули в сторону и вышли к намеченному месту.» [3].

Особливо слід виділити жіночі листи. Як відомо, вже в перші дні війни тисячі жінок та дівчат виявили бажання йти на фронт. Одягнувши солдатські шинелі, вони розділили з чоловіками увесь тягар війни, зазнали чимало страждань не тільки фізичних, але й моральних, ризикували кожно мить своїм життям і здоров'ям і, безперечно, заслужили велику повагу до себе. Однією з них була Валентина Дмитрівна Георгієвська.

У 1941 р., під час фашистської окупації, дев'ятнадцятирічна дівчина створила групу молодіжного антифашистського підпілля у м. Путивлі, яка припинила діяльність у серпні 1943 р. у зв'язку зі звільненням Путивля від німецьких окупантів. Група підтримувала зв'язок із партизанами, збирала для них розвідувальні дані. Щоб уникнути примусової відправки до Німеччини, взимку 1942 р. Валентина Дмитрівна з Путивля перейшла до села Уцькове, звідти – до партизанів, потім воювала з ворогом у складі Червоної Армії. За повідомленням командування 57-ї гвардійської Ніжинської танкової бригади, В.Д. Георгієвська загинула 26 квітня 1945 року на

території Німеччини.

У фондовій колекції Заповідника є два листи Валентини Гергієвської, адресовані подрузі Тетяні Лелюшкіній. Вони сповнені глибокої любові до рідних і близьких людей, турботи про їх здоров'я, споминами про щасливі хвилини довоєнного життя, пронизані світлими мріями.

«31.1.44 г. Здравствуй, милый Тусик! Прости меня за мое молчание. Но теперь буду аккуратней в этом. Милушка, доехала, как я писала, благополучно на вторые сутки вечером. Встретили нас опять очень хорошо. Живем сейчас с Оленькой вместе, живем дружно. У нас есть один хороший начальник, который нам является и другом, и советчиком, и в то же время требует порядка. Танюшка, я скоро буду иметь счастье по-настоящему связаться с Ваней. Как раз я приехала в свою часть, а старший лейтенант восьмого января ехал домой близко около Сталино. Я передала ему письмо с фотографией для Вани. Он нашел тот госпиталь, где лежал Ваня, но его не застал, потому что он выписался еще в декабре месяце. Вышел с госпиталя, передает ему сестра, здоровым и веселым. Он даже возвратился в свою часть. Пишет медсестре его товарищ, а Ваня передает ей привет. Следовательно, я имею шанс наладить переписку с ним. Старший лейтенант привез мне назад письмо и точный адрес Вани. Танюша, как я рада, что у меня здесь есть твоя фотография. Как поется в песне: «В кармане маленьком моем есть карточка твоя; так, значит, ты со мной всегда – моя любимая». И действительно, я часто смотрю на фото, показываю товарищам и горжусь тобой, что ты у меня такая хорошая. Пиши, золотко, почаще и больше. Пока. Целую много, много раз. Твоя Валя» [4].

«13.2.45 г. Добрый день, милая Танюша! Не получая от тебя писем, я решила в свободную минуту, когда вокруг грохочут разрывы снарядов и выстрелы, написать тебе. Началась уже военная, вернее, самая настоящая фронтовая жизнь. Кончился для меня мирный период. Сейчас я нахожусь уже глубоко на германской территории. Вначале мы не видели фрау, а теперь уже видим. И когда мы им рассказываем о зверствах их мужей, сыновей, братьев, то они, прости за выражение, сволочи, плачут. Но Москва слезам не верит. Отольются кошке мышкины слезы. Мы шагаем по германской земле уверенно, потому что знаем, что наше дело правое. Живу пока хорошо. Олю вижу очень редко, так как она далеко от меня, в тылу. Я пишу далеко. Далекое – это километров 15 от меня. Миша далеко тоже. Уже 6 дней нет о нем никаких известий. Он думает, что я погибла, а я думаю, что он погиб, потому что он и я были в перелетах. Но, ничего, скоро увижусь. Война. В общем, обо мне не беспокойся. Мы еще с тобой встретимся. Высылаю тебе, Танюша, свое фото. Этояфотографировалась

в Польше, в городе Ченстохов. Ваня пишет очень редко, причины не знаю. Описывает все подробно. Я писать буду сейчас по возможности. Ну, пока все. Скоро дальше. До скорой встречи. Привет всем, всем. Целую. Валя» [5].

Заслугує на увагу лист, написаний партизанкою загону С.А. Ковпака Юлією Устенко, який адресовано її сестрі Тетяні.

«1 мая 1943 года. Первомайский партизанский привет из БССР! Добрый день, дорогая любимая Танечка. Танечка, письмо тебе пишет единственная сестра, оставшаяся пока еще в живых. Дорогая сестра, какая я не выдержанная, как я не держусь, но, Танечка, как тяжело в этот день, день 1 мая, когда все живет, когда кругом все зелено, дышит жизнью, сообщить тебе о такой печальной весте, о такой невозвратной потере нашего любимого единственного брата Женечки! Таня, хотя я год в партизанах, я закалилась, я знаю, как перенесу эту тяжелую утрату любимого брата. Танечка, милая сестра, хотя тебе тяжело думать, как и мне, но, Танечка, ты не представляешь, как меня это давит. Танечка, Женя мне перед этим просил пошить споднего белья, но потом распорол шнур и пошила две пары хорошего белья, постирала и 1 мая хотела ему отнести. Когда 30 апреля легла спать, ко мне пришелнач. штаба и говорит, что, Юля, я принес тебе нехорошую вест. Он просил, чтобы я не плакала и не волновалась. У меня, милая, сразу ударило в голову, застучало в сердце. Я сразу догадалась, что Жени я никогда не увижу, как своих родителей дорогих. Милая Танечка, я не могла выдержать такого удара, хотя это война, Танечка, я разразилась рыданиями сестры о любимом брате, которых никто не мог унять. Танечка, в эту первомайскую ночь я выплакала все горе, все слезы, больше не могла плакать и только стонала, успокоюсь и, как вспомню его милый образ, у меня захватывает дыхание. Я не могу плакать, я кричу, я шлю тысячу проклятий всем извергам, всем сволочам человечества. Я обессилела, я не могла подняться с постели, так у меня все дрожало, я не помню, как я уснула. Утром в 5 часов проснулась, вспомнила и снова рыдать. Танечка, я не могу удержаться, я так много перенесла, что ни один человек, кажется, столько не перенес. Сейчас, в день 1 мая, когда везде идут митинги, гремит музыка, песни, я лежу в лесу на земле и плачу, пишу письмо. Для меня этот день стал днем траура. Танечка, как тяжело, как жить, как же мстить кровожадным гадам. Значит, Танечка, осталась я у тебя одна, как глаз один, пока не закрывшийся. Танечка, я вылила море слез, спустила тысячу стонов, это будет последнее в моей жизни. Ты одна, но ты на земле среди советских людей, я за тебя не боюсь. За кого болело мое сердце, так это за милого Женечку. Дорогой мой защитник, дорогой мой брат Женечка, с тобой больше никогда не увижусь. Танечка, как посмотрю

на его белье, так не могу, плачу без конца. Иначе нельзя, я больше не могу, Танечка. Когда Женечка шел в последнюю разведку, он был в моем селе, искал мою квартиру, но ему почему-то не показали. Я всех за это переругала. Он только передал мне горячий привет, а оттуда уже не вернулся. Танечка, Женечка погиб смертью храбрых при исполнении боевого задания, как герой 30 апреля 1943 г. Танечка, их окружили сволочи чехи, и полиция его первого убили, а остальные ушли. Танечка, как Женя, Танечка, я клянусь клятвой Красной партизанки, что не пущу ни одного чеха, ни одного полицая живым, как я думала, но теперь еще больше. Танечка, я не буду щадить ни жизни, ни крови, если нужно, пускай он меня убьет, но и я первая не упушу. Сейчас, Танечка, иду узнавать подробности о его гибели, потом напишу все. Танечка, ты не расстраивайся, пускай уже я все буду переносить. Танечка, неужели я родилась на свет, только чтоб все переносить, за всех слезы лить. Но, Таня, ты не все, пока война не кончилась, я буду мстить за все и всех до конца жизни. Танечка, если я погибну, то только так, как мой милый Женечка, мой черненький, стройненький дорогой брат. Таня, тяжело-тяжело, но я партизанка, комсомолка, я должна все перенести, за все отомстить, как я и делаю. Смерть всем извергам человечества, всем изменникам родины, всем кровавым палачам.

С тем до свидания. Остаюсь жива-здоровая твоя, тебя горячо любящая сестра Юля. Милый брат собирался написать тебе письмо, но так и не написал. Но я за него пишу и писать буду, пока рука будет держать карандаш, пока во мне горит огонь мести и ненависти. Танечка, шануй память брата-орденоносца, дорогого Женечки. Не забывай ни на минуту, как и я. Пишу, а сердце болит и болит. Но не вернешь, я сама это знаю, но не могу. Привет с воздушным поцелуем от меня и Женечки, когда был живым. Таня, береги себя и память» [6].

Солдатські трикутники зі штампом польової пошти, обпалені, надірвані, напівзотлілі і сьогодні хвилюють, бентежать спогадами про суворий час, викликають глибокі і світлі почуття. Прості рядки цих листів заслуговують на те, щоб їх читали, мають право на самотійне життя. Зараз ми називаємо їх документами минулої епохи. Так, це документ, а ще – пам'ятник, адже між рядками фронтвих листів стоїть живий солдат, молодий, гарний, сильний, розумний, який вірив у перемогу, не думаючи про смерть.

Посилання

1. Фонди Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі (далі ДІКЗ). – КВ № 6091, інв. № 549.
2. ДІКЗ, КВ № 6343/3, інв. № 675.
3. ДІКЗ, КВ № 6343/1, інв. № 673.
4. ДІКЗ, КВ № 6391, інв. № 682.
5. ДІКЗ, КВ № 6093/2, інв. № 570.
6. ДІКЗ, КВ № 10238, інв. № 2011.

Бадулїна Е.А. Адрес – почта полевая

В статье рассматриваются фронтовые письма из фондовой коллекции Государственного историко-культурного заповедника в г. Путивле, написанные нашими земляками – участниками Второй мировой войны.

Ключевые слова: Вторая мировая война, почтовые карточки, почтовые письма, полевая почта.

Badulina O.O. The address – field post

The article deals with letters from the front of the stock collections of the State Historical and Cultural Reserve in Putivle written by our countryman, a member of the Second World War.

Key words: World War II, postcards, postal letters, field post.

06.03.2015 р.

УДК 069.4/.5(477):656.835.91

В.В. Ревега

ФОРМУВАННЯ ФІЛАТЕЛІСТИЧНОЇ КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ» ПОШТОВИМИ МАРКАМИ УКРАЇНИ 1992-2000 РОКІВ

У статті досліджується формування філателістичної колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» поштовими марками України 1992–2000 років.

Ключові слова: поштова марка, філателістична колекція, стандартна поштова марка України, художня поштова марка України.

Відомо, що поштова марка – цінний папір, що є свідомством оплати поштового відправлення. Вона використовується шляхом наклеювання на предмет поштової пересилки з наступним погашенням поштовим штемпелем. Поштова марка вважається візитною карткою країни. Мініатюрні поліграфічні шедеври – це спільний витвір художників, видавців та поліграфістів. 1 березня 1992 р. вийшла в світ перша сучасна українська марка.

На початку ХХ ст. із появою перших українських поштових випусків з'являються поодинокі дослідники, які розглядають естетичні аспекти поштових марок початку ХХ ст. До них належать Д. Корвін [6], Н. Лапшин [7], Е. Голлербах [2] та автор, що друкується під ініціалами П. Л. [8; 9]. За радянський період майже не знаходимо навіть поодиноких статей, які б висвітлювали розвиток української філателії, адже всі роботи присвячувались філателістичному руху взагалі в СРСР, оскільки не було незалежного розвитку філателії окремих республік. Слід зазначити, що лише починаючи з 1990-х років було продовжено друкування дослідницьких матеріалів про

філателію в Україні [1, 3–4].

Повного дослідження філателістичної колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за часів її існування не проводилось. Стосовно даної теми є окремі наукові дослідження. Так, зокрема, Г. Ступак підготувала доповідь «Сакральні мотиви в філателістичній колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» на III-тій Єфремівській читанні «Релігійне життя Переяславської землі (IX–XXI ст.)», які відбулися у 2011 р. Варто також зазначити, що на Міжнародну історико-краєзнавчу конференцію «Наукові студії М.І. Сікорського», присвячену 90-річчю від дня народження видатного патріарха музейної справи і краєзнавця М.І. Сікорського, Н. Кухарєва підготувала наукову статтю «Філателістична Шевченкіана у зібранні Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Окремі тематичні поштові марки філателістичної колекції Заповідника досліджував В. Ревега, який охарактеризував марки, присвячені тематиці української етнографії, Переяславської ради 1654 року та постаті гетьмана Богдана Хмельницького [10; 11; 12].

Поштові марки України вперше з'явилися в червні 1918 р. після прийняття 21 січня 1918 р. IV Універсалу Української Центральної Ради, який проголосив незалежність Української Народної Республіки. Після установаження радянської влади на Україні українська тематика на марках Пошти СРСР була несистематичною. Лише з прийняттям 24 серпня 1991 р. Верховною Радою України Акту про проголошення незалежності України почалось відновлення власної української поштової марки.

Фондова колекція поштових марок Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» розпочалася формуватися в кінці 1970-х років [3]. Поштові марки України 1992–2000 років, випущені Поштою України, надходили до фондів Заповідника упродовж 2000–2009 рр. [4] (див. табл. 1). Їх можна поділити на дві групи:

1) стандартні марки Пошти України масового використання для оплати послуг поштового зв'язку, які надаються національним оператором;

2) художні марки Пошти України – художньо оформлені поштові марки, які видаються до пам'ятних дат, ювілеїв або з певної тематики.

До першої групи належить стандартні марки першого, третього, четвертого випусків стандартних марок Пошти України. Марки першого випуску стандартних марок видавалися Поштою України в травні-червні 1992 р., третього – в жовтні 1994 р., четвертого – 1995 р. та перевидавалися в 2001, 2003, 2005 і 2006 роках. У філателістичній колекції НІЕЗ «Переяслав» нараховується 9 одиниць цієї групи (таблиця 2). Нижче подано їх інвентарний номер, назва, автор малюнків, тираж, номінал,